

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 81'25:801.73

ТРАНСРЕДАГУВАННЯ: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ

Віталій Закаревський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
vitalii.zakarevskiy@lnu.edu.ua*

У статті простежено еволюцію перекладацької думки, що уможливила виникнення та легітимізацію концепції трансредагування. Проаналізовано ключові теоретичні підходи, що змістили фокус з лінгвістичної еквівалентності на соціокультурні параметри. Розглянуто теорію полісистем для пояснення макрорівневих умов, теорію скопосу для обґрунтування функціональної доцільності трансформацій, а також концепції патронажу та агентності перекладача. Схарактеризовано методологію, що поєднує концептуальний, порівняльний аналіз та метод аналізу конкретних ситуацій. На прикладі перекладів Біблії, російського видання книги Ю. Н. Харарі та новин про COVID-19 у Китаї виявлено системне застосування технік (вилучення, додавання, лексичні маніпуляції) для просування ідеологічних наративів. З'ясовано відмінності між трансредагуванням, адаптацією та цензурою. Встановлено, що трансредагування є цілеспрямованою стратегією, а перекладач виступає активним соціальним діячем.

Ключові слова: трансредагування, теорія перекладу, теорія скопосу, теорія полісистем, маніпуляція в перекладі, видимість перекладача, ідеологія.

Вступ. Ми живемо у світі, де інформація перетинає мовні та культурні кордони з безпрецедентною швидкістю, і уявлення про переклад як про простий, майже механічний процес (який зараз значно автоматизується) заміни слів однієї мови на еквіваленти іншої уже давно не відповідає дійсності. Насправді робота перекладача виходить далеко за межі цього вузького уявлення. З плином часу фокус усе більше зміщується й акцентується на постаті перекладачів, адже вони виступають у ролі культурного посередника, редактора, а іноді й співавтора тексту, який його адаптує, змінює та переосмислює для нової аудиторії. Цей трансформаційний поворот зайняв не один десяток років, проходячи кілька ключових етапів, що послідовно зміщували фокус з лінгвістичної еквівалентності на соціокультурний контекст.

Така багатогранність особливо помітна, коли ми звертаємося до конкретних сфер комунікації. Наприклад, маркетингові слогани не можна просто перекладати

дослівно; вірніше, технічно можна, але це не надто результативна практика. Їх потрібно перестворювати наново в цільовій культурі, аби вони викликали потрібні емоції, асоціації та бажаний відгук сприймачів інформації. Коли журналіст працює з іноземними джерелами, він не просто спершу їх перекладає (за відсутності вже наявного перекладу), а й відбирає, узагальнює, скорочує та редагує інформацію, аби вона відповідала очікуванням та вподобанням цільового читача, а також формату видання. Поява таких термінів, як “локалізація”, “адаптація”, “транскреація”, свідчить про те, що терміна “переклад” часто недостатньо для опису всієї складності процесу.

Яскравим прикладом є нечітка межа між перекладом та редагуванням тексту, де перекладач свідомо (а часом і несвідомо) відхиляється від вихідного тексту, аби його краще зрозуміли чи щоби чіткіше донести інформацію. Саме для опису цієї комплексної та творчої діяльності данська дослідниця Карен Стеттінг у 1989 році запропонувала термін “трансредагування”, що охоплює “сіру зону між редагуванням (*editing*) та перекладом (*translating*)” [17, с. 371]. Це була необхідна відповідь на зростаючий розрив між перекладознавчими теоріями та практикою, де трансформація тексту є не винятком, а нормою.

Хоча практика фундаментального переписування текстів у процесі перекладу існувала тисячоліттями, як це демонструє приклад Септуагінти, наведений нижче, саме поняття “трансредагування” є закономірним і необхідним продуктом функціонального та культурного поворотів у перекладознавстві XX століття. Ці теоретичні зсуви вперше надали аналітичний інструментарій для опису, легітимізації та розуміння таких практик не як відхилень чи помилок, а як цілеспрямованих та свідомих стратегій. До XX століття такі зміни можна було розглядати лише в межах бінарної опозиції “вірного” та “вільного” перекладу, де останній часто мав негативні конотації, а термін Стеттінг надав більше підґрунтя для аналізу.

Для пояснення цього процесу концептуалізації доцільно звернутися до термінології Ендрю Честермена, який пропонує термін “розщеплення” (*splitting*) понять, – свідоме виокремлення вужчої та точнішої категорії із ширшого, розмитого поняття з метою поглиблення аналізу [3, с. 14–17]. У цьому контексті можна виокремити термін “трансредагування” й відділити його від “вільного перекладу”, щоб надати йому чіткі теоретичні контури. З цього можна зробити висновок, що практика трансредагування існувала вже давно, але концептуально оформилася нещодавно й стала важливим інструментом для аналізу стратегічних комунікацій, зокрема в умовах інформаційної війни.

Мета дослідження – історизувати поняття трансредагування як сукупність практик цілеспрямованих трансформацій вихідного тексту в процесі перекладу. Стаття простежує еволюцію перекладознавчої думки, що уможливила появу цієї концепції, розмежовує трансредагування із суміжними поняттями адаптації та цензури. На основі порівняльного аналізу буде продемонстровано, що трансредагування є цілеспрямованою стратегією, керованою метою та ідеологічним патронажем, у якій перекладач виступає активним соціальним діячем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна концепція трансредагування спирається на тривалий процес еволюції перекладознавчої думки, що поступово

відходила від прескриптивних моделей, що орієнтувалися на еквівалентність та дослівний переклад, до дескриптивних, які аналізують функції перекладу в суспільстві. Такий зсув варто розглядати як послідовне вибудовування теоретичних засад, які легітимізували значні текстові трансформації, після чого їх коректніше називати “стратегіями”, а не “помилками”.

Концепція трансредагування найактивніше розвивалася в межах досліджень журналістського перекладу, де науковці вийшли за межі початкового фокусу Стеттінг з метою дослідження його ідеологічних вимірів. Крістіна Шефнер є однією з провідних дослідниць у цьому напрямку, хоча вона ставить під сумнів самостійність терміна “транс редагування”, оскільки трансформації, які він описує, дехто може розглядати як невіддільну частину перекладу загалом [16, с. 866–883].

Центрально фігурою в подальшому розвитку є Роберто А. Вальдеон, який стверджує, що трансредагування є формою подієвого вибирання (gatekeeping) – процесу фільтрації інформації перед її розповсюдженням. Він розглядає переклад як дворівневу практику відбору: 1. Макрорівень: відбір текстів для перекладу; 2. Мікрорівень: визначення трансформацій усередині самого тексту. Більше того, він вважає, що поняття фреймінгу (“центральної організаційної ідеї, яка структурує сюжет новин”) дає змогу ефективніше розуміти ідеологічні зсуви, оскільки уможливорює зосередження на політичних і соціальних наслідках, а не лише на лінгвістичних діях [20, с. 53–56].

Люк ван Дорслар досліджує розмиті межі між журналістикою та перекладом. Він вводить концепт “журналатора” (journalator), тобто працівника медіа, що активно використовує переклад для переформулювання або створення текстів для новин [21, с. 1049].

Згадані вище праці доводять, що трансредагування досі активно досліджується, і сама концепція залишається цінним аналітичним інструментом.

Методологія дослідження ґрунтується на якісному аналізі, що поєднує концептуальний аналіз із методом множинних прикладів. Основним аналітичним інструментом є порівняльний перекладознавчий аналіз, що передбачає зіставлення вихідного та цільового тексту з метою ідентифікації трансформацій (вилучення, додавання, лексико-семантичні зміни).

Пояснення виявлених трансформацій здійснюється крізь призму теоретичної рамки, викладеної в попередньому розділі, що забезпечує зв’язок між теорією та практичним аналізом. Наведені у тексті приклади обґрунтовані своєю різноманітністю, вони представляють різні епохи (античність, сучасність), жанри (сакральний текст, науково-популярна література, медіа) та типи ідеологічної мотивації (релігійна, політична, державна пропаганда). Такий вибір дає змогу показати універсальність механізмів трансредагування та зробити обґрунтовані висновки. Теоретична рамка складається з кількох ключових концепцій, які використовуються як аналітичний інструментарій.

Трансредагування (К. Стеттінг). Використовується як центральне поняття для опису діяльності на межі перекладу та редагування, що є не відхиленням, а нормою перекладацької практики і частиною перекладацького завдання [17].

Теорія Скопосу (Г. Вермеєр). Застосовується для аналізу мети (*skopos*) перекладу як визначального фактора, що легітимізує текстові трансформації. Ця теорія дає змогу

пояснити, чому функціональна відповідність у цільовій культурі може бути важливішою за формальну вірність оригіналу [23].

Теорія полісистем (І. Евен-Зоґар). Надає макрорівневий контекст для аналізу, пояснюючи, чому певна культура може потребувати трансформаційних, а не “вірних” перекладів для заповнення прогалів чи впровадження нових ідей [5].

Патронаж (А. Лефевр). Ця концепція використовується для аналізу ідеологічних сил, що впливають на переклад. Поняття “патронажу” (інституцій, видавництва, держави), дає змогу ідентифікувати зовнішні чинники, що визначають скопос та контролюють процес переписування тексту [10].

Агентність перекладача (Л. Венуті, М. Тимочко). Дає змогу розглядати перекладача не як пасивного виконавця, а як відповідального соціального та політичного агента, який робить свідомий вибір між стратегіями “одомашнення” та “очуження” [22, с. 20] і може використовувати переклад як інструмент опору чи активної залученості в суспільні процеси [19, с. 210].

Наведені вище теоретичні розробки формують цілісну інтелектуальну основу, що дає змогу досліджувати практику трансмедіації як цілеспрямовану, соціально та ідеологічно зумовлену діяльність.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. У цьому розділі представлено аналіз резонансних випадків, що ілюструють системний характер цієї практики в різних контекстах.

Переклад Біблії як ранній приклад трансмедіації. Одними із найдавніших і найвагоміших практичних прикладів трансформацій у перекладі є переклади Біблії. Першим зафіксованим перекладом Святого Письма є грецька Септуагінта, що датується третім та другим століттями до н. е. [14]. Грецький переклад Старого Завіту відрізняється від оригінального тексту навіть своєю структурою. Вихідний текст складається з трьох частин: Тора (Закон), Невіїм (Пророки) та Ктувім (Писання) [4]. Та в Септуагінті структуру та найменування переосмислили, відтак у перекладі маємо чотири частини: Закон, Історія, Література Мудрості, Пророки. Також до канону Септуагінти увійшли книги, відсутні в єврейському тексті, наприклад: книга Товита, Перша книга Макавеїв. Проте навіть ті книги, що є в обох версіях, місцями суттєво різняться, але вже на інших рівнях. Наприклад, Книга Естери на 107 віршів довша у перекладах внаслідок шести доданих частин, Книга Даниїла містить три додатки, яких немає в єврейському тексті (Історія Сусанни, Бел і Дракон, Пісня трьох святих отроків). Однак зміни не обмежуються додаванням тексту, відтак, у Септуагінті бракує близько восьмої частини матеріалу з Книги Єремії, а Книга Йова відчутно коротша, що є прикладом вилучення тексту [8, с. 39].

Перекладачі вдавалися до свідомих лексичних та теологічних інтерпретацій, що свідчить про глибоке трансмедіації на макрорівні. Цікавим тут є переклад Нового Завіту Дж. Б. Філіпса. Зокрема, у книзі До Римлян (16:16) перекладач перетворив “*greet one another with a holy kiss*”, що в українському перекладі Івана Огієнка [1] звучить як “Вітайте один одного святим поцілунком”, на “*give one another a hearty handshake all around*” [12], що можна перекласти як “Сердечно потисніть одне одному руки”).

Іншим яскравим прикладом є вибір теологічної лексики. Наприклад, у П'ятикнижжі єврейське слово для позначення вівтаря (*mizbeah*) послідовно перекладається грецьким *thysiasterion*, коли йдеться про єврейський вівтар, але словом *bomos*, коли мовиться про язичницький [6]. Така диференціація, що відсутня в оригіналі, є свідомим актом трансредагування, спрямованим на проведення чіткої межі між єврейськими та неєврейськими релігійними практиками.

Крім того, перекладачі також роз'яснювали неоднозначності оригінального тексту, тобто були екзегетами. Давньогрецький текст не мав голосних, тож перекладачі, фактично, фіксували одне з можливих прочитань, усуваючи двозначність. Вони також перефразовували чи пояснювали складні єврейські ідіоми, які було б важко зрозуміти при дослівному перекладі [18, с. 7–8].

Застосовуючи теорію, можна інтерпретувати причину цих змін так.

Теорія скопосу. Скопосом цього перекладу було не точне відтворення єврейського тексту, а його адаптація для аудиторії, яка розмовляла грецькою і потребувала теологічного тексту, що буде добре впорядкованим з погляду наративу і буде зрозумілим у новому культурному середовищі. Цей скопос виправдовував значні трансформації на всіх рівнях тексту.

Патронаж Лефевра. “Патроном” цього проєкту виступала інтелектуальна та релігійна еліта александрійської єврейської громади, яка визначала ідеологічні та теологічні рамки.

Отже, Септуагінта є яскравим прикладом практики трансредагування, керованої чітким скопосом та значною агентністю перекладачів. Вони виступали не просто технічними виконавцями, а теологами та редакторами, що створювали новий священний текст для своєї громади під проводом патрона (елліністичної церкви).

Ідеологічно-вмотивований переклад книги Юваля Ноя Харарі “21 урок для 21 століття”. Надзвичайно цікавим та актуальним прикладом сучасного ідеологічного трансредагування є книга ізраїльського історика Юваля Ноя Харарі “21 урок для 21 століття”, переклад якої у 2019 році опублікувало російське видавництво “Синдбад”. Невдовзі після публікації уважні читачі підмітили суттєві, ідеологічно вмотивовані розбіжності між вихідним англomовним текстом та його російською версією. Суть суперечностей полягала в тому, що переклад зазнав значних змін, які, ймовірно, внесені на вимогу російської державної цензури. Кричущі випадки переписування стосуються висвітлення російської агресії проти України. Скандал набув особливої гостроти, коли представники Харарі, а згодом і сам автор, визнали, що зміни були погоджені автором [2]. Найяскравіші трансформації стосувалися висвітлення російської політики, де зміни не просто пом'якшували критику, а й активно просуvalи офіційну російську версію подій. Особливо помітно це виражено в розділі “Війна”.

По-перше, відбулася термінологічна підміна, яка має політичне значення. В оригінальному тексті та міжнародному праві захоплення Криму Росією називається “окупацією” (*occupation*) [7, с. 144], а в російському перекладі цей термін перекладено як “приєднання” (*присоединение*). Така заміна понять з боку російської пропаганди легітимізує акт анексії. Більше того, до російського тексту додали пояснення, що

“російська сторона не вважає анексію Криму вторгненням у чужу країну”, що, фактично, є прямо вставкою пропагандистської тези в текст автора.

По-друге, з російського видання вилучили уривки, що пояснювали український погляд на цю ситуацію. Отже, у російському перекладі отримуємо значно коротший текст, у якому вилучено не одне речення з оригіналу. Тому українська думка на цю тему в перекладі не представлена, що подає російський погляд як єдино можливий. Така трансформація наочно ілюструє, як трансмедіація використовується для створення альтернативного варіанту розвитку подій, що відповідає ідеологічним інтересам держави-замовника.

Цей випадок ілюструє згадані вище теоретичні концепції.

Патронаж Лефевра. Тут патронаж діє на двох рівнях. Явним патроном є видавництво, що ухвалює рішення й приймає зміни. Неявним, але головним патроном, є держава, яка має власний апарат цензури, що створює умови, за яких цих змін просто не уникнути, інакше переклад не буде опублікованим.

Скопос. Знову ж, метою перекладу цього розділу було не точне відтворення думок Харарі, а створення продукту, який, з одного боку, можна продати під відомим іменем, а з іншого – який не суперечить машині пропаганди.

Теорії агентності. Такі маніпуляції слугують прикладом зловмисного “одомашнення”. Вони розраховані на пересічного читача й намагаються бути невидимими (внаслідок відсутності будь-яких зазначень про зміни у перекладі), а читач сприйматиме трансмедіаційний текст як автентичний голос автора.

Трансмедіація і новини про пандемію COVID-19 є ще одним цікавим прикладом ідеологічного трансмедіаційного в ЗМІ Китайської народної республіки. Китайські медіа вдавалися до різних стратегій при роботі з іноземними та внутрішніми джерелами. Аналіз цієї практики на прикладі державного видання *Reference News* показує, що вибір стратегій керується такими екстратекстуальними елементами, як ідеологія та національні інтереси [25].

Однією з ключових стратегій є ретельний відбір джерел. Китайські медіа надали перевагу тим публікаціям, які або нейтральні, або містять критику західних урядів, або тих, що можна інтерпретувати на користь китайської політики. І це лише перший фільтр, який відсіює більшість невігідної інформації ще до етапу самого перекладу. Як і у випадку з російським перекладом, китайські медіа замовчували або не поширювали певну інформацію. Наприклад, на початку пандемії замовчувалися та придушувалися попередження лікарів про небезпеку нового вірусу [24]. Однак китайські медіа не лише видаляли невігідну інформацію, а й активно конструювали власні наративи. Вони просуvalи ідею “зовнішнього ворога” шляхом поширення інформації про те, що віруси нібито створили США, а американський військовий завіз його до Китаю [24].

Цей випадок ілюструє найвищий рівень агентності перекладача (у такому випадку – інституційного трансмедіатора):

Скопос. Для такого трансмедіаційного можна виділити дві цілі. Внутрішній скопос полягає у підтримці соціальної стабільності та збереження авторитету влади всередині Китаю шляхом просування наративу про надзвичайну компетентність уряду та ефективність його заходів у боротьбі з пандемією. Зовнішній скопос спрямований

на міжнародну аудиторію і має намір протидіяти критиці й формувати імідж Китаю як відповідальної світової держави, а також це спроба перекласти відповідальність на “зовнішніх ворогів”.

Агентність Тимочко. Державні медіа КНР діють не як пасивні ретранслятори новин, а як потужні політичні агенти. Вони не просто “чинять опір” (за Венуті), а активно “залучаються” до інформаційної війни шляхом використання відбору, перекладу та редагування інформації для формування громадської думки всередині країни та створення позитивного іміджу перед іншими державами.

Патронаж Лефевра. Увесь цей процес керується всеохопною ідеологією Комуністичної партії Китаю, яка виступає абсолютним патроном, що диктує єдиний можливий наратив про компетентність влади та необхідність відбиття зовнішніх загроз.

Розрізнення концептів: трансредагування, адаптація та цензура. Однією з ключових проблем, що ускладнює аналіз трансформаційних практик, є термінологічна невизначеність та розмитість кордонів між поняттями “трансредагування”, “адаптація” та “цензура”. Для побудови чіткої аналітичної рамки необхідно розмежувати ці концепти, визначивши їхні наміри та процеси, що лежать в їхній основі.

Адаптація є найширшим із трьох термінів. Вона визначається як стратегія модифікації тексту з метою пристосування його до нової аудиторії, медіуму чи культурного контексту [13]. Головна мета адаптації – зробити твір “релевантним” або “зрозумілим” для нових реципієнтів, а також забезпечити його функціональну та культурну відповідність. Адаптація також може вносити значні зміни, як-от зміна формату з роману на фільм, але вона завжди зберігає зв’язок із вихідним твором [11, с. 51–58]. Тож це поняття орієнтоване на кінцевий результат, тобто функціональність твору в новому середовищі.

Цензура, на відміну від адаптації, є репресивним актом з боку влади. Її визначають як “авторитарне втручання третьої сторони в акт комунікації з метою придушення, заборони або контролю над інформацією та ідеями, що вважаються небезпечними, аморальними чи політично не вигідними”. Цензура може вилучати, замовчувати або пом’якшувати “проблемний” контент [9, с. 6–9]. Проте цензура може проявлятися навіть у формі самоцензури перекладача, де вирішальним фактором все одно є зовнішній тиск, що обмежує свободу висловлення [15, с. 3]. Це поняття та практика орієнтовані на владу та контроль.

Трансредагування, як його визначила Стеттінг, є концепцією, що фокусується на самому процесі. Це діяльність, що поєднує переклад та редагування, а також додавання, реструктуризацію, стилістичне переписування та узагальнення. На відміну від широкого поняття адаптації, трансредагування описує конкретну професійну практику, особливо поширену в журналістиці, маркетингу та субтитруванні [16, с. 866–883]. Метою трансредагування є не стільки заборона, скільки створення нового, оптимізованого тексту для конкретної комунікативної мети.

Хоча ці поняття відрізняються, на практиці вони можуть перетинатися. Наприклад, випадок з перекладом книги Харарі демонструє, як цензура (зовнішній чинник і мотивація) реалізується через трансредагування (процес), що призводить до адаптації (результат) тексту для нового ринку. Таке розмежування надає перекладознавству

ширший аналітичний інструментарій, що веде до точнішого та глибшого аналізу.

Аналіз наведених вище прикладів дає змогу зробити кілька узагальнень: трансредагування є історичною практикою, яку, однак, повноцінно переосмислили лише завдяки теоретичним здобуткам перекладознавства ХХ століття. По-перше, попри різні культурні та політичні контексти і різні теми, використано схожі механізми трансредагування: вибіркове вилучення інформації, лексичні маніпуляції та додавання вигідних тез, а от їхня мотивація може кардинально відрізнятися залежно від історичного та ідеологічного контексту. Це свідчить про те, що трансредагування – не випадкова практика, а системний інструмент режимів для впливу на думку громадськості. По-друге, ці випадки ілюструють теоретичні концепції, які розглядалися раніше. Дії медіа можна аналізувати крізь призму патронажу Лефевра, де держава виступає головним патроном, що визначає ідеологічні рамки для переписування текстів [9]. Вони також підтверджують тезу теорії скопосу, де головною метою (скопосом) є не точність, а наперед визначена мета перекладу, що виправдовує відхилення від оригіналу на мікрорівнях. І врешті, ці приклади представляють перекладача (чи, точніше, трансредактора) в ролі, яку описала Марія Тимочко, – як політичного дієвця, що свідомо бере участь у просуванні певної ідеї. Це, своєю чергою, підкреслює величезну етичну та політичну відповідальність перекладача, здатного не просто передавати, а й конструювати реальність для цільової аудиторії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Концепція трансредагування – не ізольований винахід, а закономірний результат еволюції перекладознавчої думки. Практики перетворення тексту у перекладі простежуються від античності (зокрема в біблійних традиціях). Однак їхня системна теоретична концептуалізація і легітимізація формується у ХХ ст., коли перекладознавство отримало необхідний інструментарій для осмислення практик, що існували тисячоліттями. Було запропоновано чітку концептуальну демаркацію, згідно з якою трансредагування є інструментарієм текстових трансформацій, що стосується безпосередньо процесу, а адаптація та цензура є мотиваційними рамками, що визначають його застосування. Аналіз конкретних ситуацій підтвердив, що трансредагування – потужний інструмент, який системно залучається на регулярній основі й активно використовується для просування певних ідей та наративів. Це підкреслює величезну відповідальність перекладача як активного учасника комунікації, а не пасивного посередника. Перспективними напрямками подальших досліджень є проведення кількісних досліджень поширеності практик трансредагування в різних типах дискурсу (наприклад, юридичному чи медичному), вивчення когнітивних процесів, що відбуваються у свідомості трансредактора, а також дослідження рецепції трансредагованих текстів цільовою аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (І. Огієнко, пер.). Українське Біблійне Товариство, 2002.
2. BBC News Україна. Юваль Харарі і правки для Росії: історія одного скандалу. 23 липня 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49133736>
3. Chesterman A. Moving conceptual boundaries: So what? / H. V. Dam, M. N. Brøgger, K. K. Zethsen (Eds.). *Moving Boundaries in Translation Studies*. Routledge, 2019. P. 12–25.
4. Elliger K., Rudolph W. (Eds.). *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (5th rev. ed.). Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.
5. Even-Zohar I. Polysystem theory. *Poetics Today*. 1979. 1(1/2). P. 287–310.
6. Gentry P. J. What is the Septuagint? The Gospel Coalition. URL: <https://www.thegospelcoalition.org/article/what-is-the-septuagint/>
7. Harari Y. N. 21 lessons for the 21st century. Jonathan Cape, 2018.
8. Jobes K. H., Silva M. Invitation to the Septuagint. Baker Academic, 2000.
9. Karoubi B. Rethinking censorship in translation: A Bourdieusian field approach. *Translation Spaces. Advance online publication*. URL: <https://doi.org/10.1075/ts.24020.kar>
10. Lefevere A. Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame. Routledge, 1992.
11. Milton J. Translation studies and adaptation studies / Pym A., Perekrstenko A. (Eds.). Translation Research Projects, 2. Intercultural Studies Group, 2009. P. 51–58.
12. Phillips J. B. (Trans.). The New Testament in Modern English (Rev. ed.). Macmillan, 1972.
13. Postan L. Translation vs adaptation: Where is the line? *Blend*. URL: <https://www.getblend.com/blog/translation-vs-adaptation/>
14. Rahlfs A. (Ed.). Septuaginta: Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes (R. Hanhart, Rev.; Editio altera). Deutsche Bibelgesellschaft, 2006.
15. Sariz I. Censorship(s) in translation: Constraints and creativity. *Journal of Intellectual Freedom & Privacy*. 2017. 2(3–4). P. 3–6.
16. Schäffner C. Rethinking transediting. *Meta*. 2012. 57(4). P. 866–883.
17. Stetting K. Transediting – A new term for coping with the grey area between editing and translating / G. Caie, K. Haastrup, A. L. Jakobsen, A. R. Olsen, E. R. Pedersen, J. E. Poulsen, Zettersten A. (Eds.). *Proceedings from the Fourth Nordic Conference for English Studies*. University of Copenhagen, 1989. P. 371–382.
18. Tov E. The Septuagint Translation of the Hebrew Bible: Its nature and importance for scholarship. *Bulletin of the Comparative Culture Institute of Tokyo Women's Christian University*. 2008. 69. 1–17.
19. Tymoczko M. Enlarging translation, empowering translators. St. Jerome Publishing, 2007.
20. Valdeón R. A. From adaptation to appropriation: Framing the world through news translation. *Linguaculture*. 2014. 5(1). P. 51–62.
21. Van Doorslaer L. Translating, narrating and constructing images in journalism with a test case on representation in Flemish TV news. *Meta*. 2012. 57(4). P. 1046–1059.
22. Venuti L. The translator's Invisibility: A History of Translation (2nd ed.). Routledge, (2017).
23. Vermeer H. J., Chesterman A. Skopos and commission in translational action / L. Venuti (Ed.). *The Translation Studies Reader*. Routledge, (2021). P. 221–232.
24. Wendler J. Misleading a pandemic: The viral effects of Chinese propaganda and the coronavirus. *Joint Force Quarterly*. 104. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2884217/misleading-a-pandemic-the-viral-effects-of-chinese-propaganda-and-the-coronavir/>
25. Zhao P., Gao Y. Study on paratextual elements in news transediting: A case study on the transediting strategies in Reference News. *Canadian Social Science*. 2021. 17(4). P. 12–20.

REFERENCES

1. Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu (I. Ohienko, Trans.). Ukrainske Bibliine Tovarystvo, 2002.
2. BBC News Ukraina. Yuval Kharari i pravky dlia Rosii: istoriia odnogo skandalu. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49133736>.
3. Chesterman A. Moving conceptual boundaries: So what? / H. V. Dam, M. N. Brøgger, K. K. Zethsen (Eds.). *Moving Boundaries in Translation Studies*. Routledge, 2019. P. 12–25.
4. Elliger K., Rudolph W. (Eds.). *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (5th rev. ed.). Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.
5. Even-Zohar I. Polysystem theory. *Poetics Today*. 1979. 1(1/2). P. 287–310.
6. Gentry, P. J. What is the Septuagint? The Gospel Coalition. URL: <https://www.thegospelcoalition.org/article/what-is-the-septuagint/>.
7. Harari Y. N. 21 lessons for the 21st century. Jonathan Cape, 2018.
8. Jobes K. H., Silva M. Invitation to the Septuagint. Baker Academic, 2000.
9. Karoubi B. Rethinking censorship in translation: A Bourdieusian field approach. *Translation Spaces. Advance online publication*. URL: <https://doi.org/10.1075/ts.24020.kar>.
10. Lefevere A. Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame. Routledge, 1992.
11. Milton J. Translation studies and adaptation studies / Pym A., Perekrestenko A. (Eds.). Translation Research Projects, 2. Intercultural Studies Group, 2009. P. 51–58.
12. Phillips J. B. (Trans.). *The New Testament in Modern English* (Rev. ed.). Macmillan, 1972.
13. Postan L. Translation vs adaptation: Where is the line? *Blend*. URL: <https://www.getblend.com/blog/translation-vs-adaptation/>.
14. Rahlfs A. (Ed.). *Septuaginta: Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes* (R. Hanhart, Rev.; Editio altera). Deutsche Bibelgesellschaft, 2006.
15. Sariz I. Censorship(s) in translation: Constraints and creativity. *Journal of Intellectual Freedom & Privacy*. 2017. 2(3–4). P. 3–6.
16. Schäffner C. Rethinking transediting. *Meta*. 2012. 57(4). P. 866–883.
17. Stetting K. Transediting – A new term for coping with the grey area between editing and translating / G. Caie, K. Haastrup, A. L. Jakobsen, A. R. Olsen, E. R. Pedersen, J. E. Poulsen, Zettersten A. (Eds.). *Proceedings from the Fourth Nordic Conference for English Studies*. University of Copenhagen, 1989. P. 371–382.
18. Tov E. The Septuagint Translation of the Hebrew Bible: Its nature and importance for scholarship. *Bulletin of the Comparative Culture Institute of Tokyo Women's Christian University*. 2008. 69. 1–17.
19. Tymoczko M. Enlarging translation, empowering translators. St. Jerome Publishing, 2007.
20. Valdeón R. A. From adaptation to appropriation: Framing the world through news translation. *Linguaculture*. 2014. 5(1). P. 51–62.
21. Van Doorslaer L. Translating, narrating and constructing images in journalism with a test case on representation in Flemish TV news. *Meta*. 2012. 57(4). P. 1046–1059.
22. Venuti L. *The translator's Invisibility: A History of Translation* (2nd ed.). Routledge, (2017).
23. Vermeer H. J., Chesterman A. Skopos and commission in translational action / L. Venuti (Ed.). *The Translation Studies Reader*. Routledge, (2021). P. 221–232.
24. Wendler J. Misleading a pandemic: The viral effects of Chinese propaganda and the coronavirus. *Joint Force Quarterly*. 104. URL: <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2884217/misleading-a-pandemic-the-viral-effects-of-chinese-propaganda-and-the-coronavir/>

25. Zhao P., Gao Y. Study on paratextual elements in news transediting: A case study on the transediting strategies in Reference News. *Canadian Social Science*. 2021. 17(4). P. 12–20.

Article submitted 01.08.2025

Accepted for publication 03.09.2025

TRANSEDITING: HISTORY AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE CONCEPTION

Vitaliy Zakarevskyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
vitalii.zakarevskyi@lnu.edu.ua*

This article traces the evolution of translation thought that legitimized the concept of transediting. It historicizes the concept, positing that while the practice is ancient, its theoretical foundation stems from the 20th-century functional and cultural turns in Translation Studies, which shifted focus from linguistic equivalence to socio-cultural and ideological functions. The study's theoretical framework examines Itamar Even-Zohar's polysystem theory to explain macro-level conditions for innovative translations and Hans Vermeer's skopos theory to justify the functional expediency of textual transformations. The analysis also incorporates André Lefevere's views on translation as manipulative rewriting controlled by ideology and patronage, alongside concepts from Lawrence Venuti and Maria Tymoczko, which grant the translator agency and political responsibility. The methodology employs a qualitative approach, combining conceptual and comparative analysis with the case study method. Results are demonstrated through three cases. The Septuagint is presented as an early example of large-scale transediting, where structural and theological changes adapted the Hebrew Bible for a Hellenistic audience. The Russian translation of Yuval Noah Harari's "21 Lessons for the 21st Century" is examined as modern ideological manipulation, where state patronage led to systematic alteration of content concerning the annexation of Crimea. Finally, Chinese state media's coverage of the COVID-19 pandemic illustrates how transediting techniques (selective sourcing, omission, reframing) are used to control public opinion. The article establishes a clear conceptual demarcation between transediting (the process), adaptation (the goal), and censorship (the motivation). It concludes that transediting is a systematic, purpose-driven strategy, positioning the translator as a key social agent with significant ethical responsibility for constructing reality for the target audience.

Key words: transediting, translation theory, skopos theory, polysystems theory, manipulation in translation, translator visibility, ideology.